

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали V Міжнародної
науково-практичної конференції**

19 грудня 2024 року

Конференцію присвячено пам'яті Леоніда Яковича Новаковського,
академіка НААН України, доктора економічних наук, професора,
Почесного землевпорядника України, Заслуженого діяча науки і техніки України

Київ 2025

УДК 332.36

Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 грудня 2024 р.). Київ : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2025. 103 с.

Видання містить матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи». Тематика конференції відображає комплексність, міждисциплінарність і багатовекторність проблем формування сталого землекористування та інноваційних підходів до їх вирішення. У тезах доповідей учасників представлено технічні, організаційні, економічні, екологічні та соціальні засади забезпечення формування сталого землекористування.

Матеріали збірника будуть корисними для фахівців у сфері землеустрою, геодезії, картографії, містобудування, геоінформаційних технологій та ін.

The publication contains materials of the V International scientific-practical conference "Formation of sustainable land use: problems and prospects". The theme of the conference reflects the complexity, interdisciplinarity and multi-vector nature of the problems of sustainable land use formation and innovative approaches to their solution. The participants' reports present the technical, organizational, economic, environmental and social principles of ensuring the formation of sustainable land use.

The materials of the collection will be useful for specialists in the field of land management, geodesy, cartography, urban planning, geographic information technologies, etc.

Матеріали подано в авторській редакції

Materials are submitted in the author's edition

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України
(протокол № 2-2 від 24 лютого 2025 р.)

ISBN 978-617-8571-19-1

© Інститут землекористування НААН України, 2025
The Institute of Land Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 2025

Білокінський Р.В.

*аспірант**

ННЦ «Інститут землеробства Національної академії аграрних наук України»

с.мт. Чабани, Україна

**науковий керівник Коломієць Л. П.*

к.с-г.н., с.н.с.,

ННЦ «Інститут землеробства Національної академії аграрних наук України»

с.мт. Чабани, Україна

ДО ПИТАННЯ СУТНОСТІ ТЕРМІНУ РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ

Рекультивация земель є важливим елементом відновлення екологічного стану територій, пошкоджених природними, техногенними чи антропогенними чинниками. В умовах значних руйнувань земель внаслідок воєнних дій в Україні рекультивация набуває особливої актуальності, вимагаючи оперативних, науково обґрунтованих і правових рішень для відновлення їх продуктивності та екологічної рівноваги. Постає необхідність у дослідженні сутності терміну рекультивация. Термін «Рекультивация» – слово іншомовного походження, що з латинської «*resultivo*», складається із двох частин, де приставка «*re*» означає відновлення або повторність дії, а «*cultivo*» – обробляю. За визначенням із біотехнологічного словника термін «Рекультивация» означає повне або часткове відновлення ландшафту, який був порушений внаслідок господарської діяльності людини: добування корисних копалин, будівництво різних споруд, зведення лісів тощо. Також даний словник подає термін «Біорекультивация», що трактується як комплекс заходів за участю біоти з відновлення земельних і водних ресурсів, екологічний стан яких внаслідок антропогенної діяльності істотно погіршився. В цілому це є поліпшення умов навколишнього середовища, відновлення продуктивності порушених земель та водойм [1].

Юридична енциклопедія під терміном «Рекультивация земель» визначає це як комплекс організаційних, технічних, біотехнологічних та правових заходів, здійснюваних з метою відновлення ґрунтового покриття, поліпшення стану та продуктивності порушених земель [2].

Словник – довідник з екології термін «Рекультивация» подає за трьома назвами «Рекультивация», «Рекультивация біологічна», «Рекультивация технічна», де «Рекультивация» – це штучне відновлення родючості ґрунтів і рослинного покриття після техногенного порушення природи (наприклад, після впливу на ґрунти під час видобутку корисних копалин відкритим способом). Рекультивация біологічна – це відновлення родючості ґрунту, що включає комплекс агротехнічних і фітомеліоративних заходів (нанесення на відвальні ґрунти шару гумусу і засівання його певними рослинами), спрямованих на відновлення біоти. Рекультивация технічна – це підготовка земель для подальшого використання в господарстві: формування укосів, знімання, транспортування і нанесення ґрунтів і родючих порід на рекультивовані землі, будівництво доріг, гідротехнічних і меліоративних споруд [3].

В українському законодавстві термін рекультивация вживається найчастіше під термінами рекультивация порушених земель та рекультивация земель. Зокрема у Земельному кодексі України від 18 грудня 1990 року N 561-XII у статті 84.

«Зміст і порядок охорони земель» зазначено: «рекультивуацію порушених земель, заходи щодо підвищення їх родючості та поліпшення інших корисних властивостей землі» [4].

До 17.03.2017 року на території України застосовувався законодавчий акт радянського періоду, постанова Ради Міністрів Української РСР «Про рекультивуацію земель, збереження і раціональне використання родючого шару ґрунту при розробці родовищ корисних копалин і торфу, проведенні геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт» від 14 липня 1976 р. N 327, який вживав термін рекультивація сільськогосподарських земель і лісових угідь [5, 6]. Проте даний вид робіт застосовувався в контексті ґрунтового покриву яких порушено при розробці родовищ корисних копалин і торфу, проведенні геологорозвідувальних, будівельних або інших робіт.

Відповідно до чинного Земельного кодексу України, що був прийнятий 22 травня 2003 року № 858-IV, у Розділі VI «Охорона земель» Глава 26 «Завдання, зміст і порядок охорони земель» в статті 166 «Рекультивація порушених земель» визначено, що рекультивація порушених земель - це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель. У пункті 2 статті 166 згаданого Кодексу зазначено конкретні дії при негативних впливах на рельєф чи ґрунти буде застосовуватися рекультивація – «внаслідок проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт». Варто зазначити, що у Перехідних положеннях Земельного кодексу України підпунктом 14 пункту 27 доповнено наступним текстом: «розміщення місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань, зумовлених бойовими діями, терористичними актами, диверсіями або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків (з необхідністю розроблення такого проекту землеустрою для проведення рекультивації земель після видалення таких відходів)» [7].

У Законі України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 року № 962-IV статтею 52 «Рекультивація земель» зазначено, що «рекультивації підлягають землі, які зазнали змін у структурі рельєфу, екологічному стані ґрунтів і материнських порід та в гідрологічному режимі внаслідок проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт» [8]. Тобто за своїм змістом відповідає визначенню поняття, яке було зазначено в Земельному кодексі України, проте різницею є самі назви термінів «Рекультивація порушених земель» та «Рекультивація земель».

Окремо в українському законодавстві рекультивуацію земель деталізовано на спеціальний вид робіт з видобування, переробки уранових руд та майданчиків для їх переробки. Зокрема в Наказі Державної інспекції ядерного регулювання України «Про затвердження Вимог та умов безпеки (ліцензійних умов) провадження діяльності з переробки уранових руд» від 27.05.2015 р. № 101 зазначено новий термін «рекультивація майданчика УО» (де скорочення УО означає урановий об'єкт, уранові об'єкти), який трактується «як комплекс заходів, спрямованих на обмежене або повне звільнення його від регулюючого контролю» [9]. Проте в наступному Наказі Державної інспекції ядерного регулювання України «Про затвердження Загальних положень радіаційної

безпеки під час провадження діяльності з видобування, переробки уранових руд» від 18.12.2020 р. № 535 термін був трохи видозмінений на «рекультивация земель на майданчику уранового об'єкта» та доповнено його трактування наступним визначенням: «як комплекс заходів, спрямованих на обмежене або повне звільнення майданчика уранового об'єкта від регулюючого контролю» [10].

Варто відмітити, що на порталі Інформаційно-пошукової системи "Законодавство України", як засобу документування, представлено ряд нормативних документів Європейського Союзу. Відповідно до директиви Європейського Парламенту і Ради 2006/21/ЄС від 15 березня 2006 року «Про управління відходами видобувної промисловості та про внесення змін до Директиви 2004/35/ЄС» зазначено під терміном «рекультивация» наступне трактування: «оброблення землі, порушеної об'єктом розміщення відходів, у такий спосіб, щоб відновити землю до задовільного стану, приділяючи особливу увагу якості ґрунту, дикій фауні і флорі, природним оселищам, прісноводним системам, ландшафту та належному продуктивному використанню» [11].

Висновки та перспективи. Нині в Україні існує ряд законодавчих та підзаконних актів, які регулюють процес рекультивации земель та визначення її терміну. Незважаючи на наявність нормативно-правової бази, яка регулює процес рекультивации земель в Україні, сучасні виклики, пов'язані з наслідками воєнних дій, виявляють низку невирішених питань, що потребують подальших наукових досліджень та вдосконалення правового забезпечення. Окремі положення, що стосуються рекультивации земель, на сьогодні недостатньо конкретизовані та потребують деталізації, доопрацювання і визначення нових термінів, зокрема щодо рекультивации сільськогосподарських земель, які зазнали воєнних дій.

Список використаних джерел

1. Біотехнологічний словник : навчально-наукове видання. А. В. Пасенко, О. В. Новохатько, О. О. Никифорова, С. В. Дігтяр. Кременчук: КрНУ, 2018. 120 с. URL: https://document.kdu.edu.ua/metod/2018_1042.pdf
2. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5: П – С. 736 с. URL: <https://cyclop.com.ua/content/view/1294/58/1/6/#8632>
3. Словник – довідник з екології: Навчально-методичний посібник. О. Г. Лановенко, О. О. Остапівшина. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2013. 226 с. URL: <https://web.archive.org/>
4. Земельний кодекс України від 18 грудня 1990 року N 561-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12#Text>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 р. № 1066 «Про визнання деяких актів Української РСР такими, що втратили чинність, та актів Союзу РСР такими, що не застосовуються на території України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1066-2016-%D0%BF#Text>
6. Постанова Ради Міністрів Української РСР від 14 липня 1976 р. «Про рекультивацию земель, збереження і раціональне використання родючого шару ґрунту при розробці родовищ корисних копалин і торфу, проведенні геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт» N 327 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-76-%D0%BF#Text>
7. Земельний кодекс України від 22 травня 2003 року № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>
8. Закон України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 року № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>

9. Наказ Державної інспекції ядерного регулювання України «Про затвердження Вимог та умов безпеки (ліцензійних умов) провадження діяльності з переробки уранових руд» від 27.05.2015 р. № 101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0700-15/ed20210416#Text>

10. Наказ Державної інспекції ядерного регулювання України «Про затвердження Загальних положень радіаційної безпеки під час провадження діяльності з видобування, переробки уранових руд» від 18.12.2020 р. № 535. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0184-21/ed20201218#Text>

11. Директива Європейського Парламенту і Ради 2006/21/ЄС від 15 березня 2006 року «Про управління відходами видобувної промисловості та про внесення змін до Директиви 2004/35/ЄС». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_016-06/ed20060315#n92

On the Essence of the Term “Land Reclamation”

Abstract *The essence of the term “land reclamation,” its origins, legal significance, and modern interpretations in both national and international contexts are examined. An analysis of Ukrainian legal and regulatory acts, as well as international documents, has been conducted. Differences in the definitions of bioreclamation, technical reclamation, and other approaches proposed in scientific and legal literature are highlighted. Special attention is given to gaps in legislation regarding the reclamation of land damaged by military actions and the need to adapt terminology to contemporary challenges.*